

Професійна підготовка фахівців фізичної культури та спорту

УДК 378 :796

*Михайло Кричфалушій,
Дмитро Хасай*

Мотиваційний компонент готовності до науково-дослідницької діяльності майбутнього спортивного педагога

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині в Україні склалася критична ситуація з поповненням національної науки молодими кадрами. “Старіння” української науки вже сьогодні негативно позначається на побудові національної освіти в Україні. Неefективно використовується інтелектуальний і творчий потенціал обдарованих студентів – майбутніх спортивних педагогів.

Сучасне суспільство має потребу в спортивному педагогові, здатному до сприйняття інноваційних технологій, розв’язання неординарних психолого-педагогічних завдань, готовому стабільно й компетентно здійснювати пошуково-дослідницьку діяльність.

Необхідність підготовки вчителя до проведення наукових досліджень у майбутній діяльності підтверджується також вимогами Державного стандарту вищої педагогічної професійної освіти.

У сучасному вищому навчальному закладі науково-дослідницька робота передбачає виконання науково-дослідних тем у процесі підготовки курсових, дипломних і магістерських робіт, а також під час виконання лабораторних занять.

Професійна компетентність спортивного педагога включає вміння вільно орієнтуватися в потоці наукової інформації у фаховій діяльності, запроваджувати інноваційні педагогічні технології, створювати авторські навчальні програми. Творчий підхід до розв’язання нестандартних психолого-педагогічних завдань можливий лише за умови свідомого оволодіння методами наукового пізнання, ознайомлення з методологією та логікою наукового дослідження. Тому одним із важливих завдань підготовки спортивного педагога є формування творчих фахівців у галузі фізичного виховання й спорту, здатних до науково-дослідницької діяльності. На важливість пошуково-дослідницької діяльності у формуванні особистості педагога вказували у свій час відомі вітчизняні педагоги А. Макаренко, В. Сухомлинський, Ю. Бабанський та ін.

Актуальність проблеми науково-дослідницької діяльності в майбутніх педагогів підтверджують дані емпіричних досліджень також таких сучасних педагогів і психологів, як В. Загвязинський, В. Сластьонін, В. Борисов, В. Анісимов, Е. Муравйов, П. Горкуненко, Н. Сичкова, М. Кричфалушій В. Горова, В. Андреев та ін.

Аналіз наукових джерел із проблеми науково-дослідницької роботи студентів вищого фізкультурно-спортивного навчального закладу свідчить про недостатню її розробленість у психолого-педагогічній науці.

Розв’язання психолого-педагогічних дослідницьких завдань нині розглядається не просто як право педагога, а і як його професійний обов’язок [1; 2; 4; 7]. Відображена ця позиція в Національній доктрині освіти України, де як концептуальна закладена ідея “участь учителів у науково-дослідницькій діяльності”.

Крім того, необхідність підготовки вчителя до проведення наукових досліджень у майбутній діяльності підтверджується й вимогами Державного стандарту вищої педагогічної професійної освіти.

Науково-дослідницька діяльність – це особливий вид діяльності, вона пред'являє специфічні вимоги до психолого-педагогічних якостей свого суб'єкта та є однією з найважливіших форм навчального процесу, що сприяє формуванню в студентів під час навчання творчого мислення, наукового світогляду, творчих здібностей, наукового інтересу до знань, необхідних для дослідницької діяльності, тощо.

В. Давидов зазначає, що кожен вид діяльності має цілком певний зміст своїх потреб, мотивів, завдань і дій [3].

Вихідним розумінням діяльності як предмета дослідження ми застосовуємо концептуальну модель, розроблену відомим вітчизняним психологом О. М. Леонтьєвим. Він уважав, що діяльність – це не реакція й не сукупність реакцій, а система, яка має побудову, свої внутрішні переходи та перетворення, свій розвиток [6].

Відомо, що творчість педагога невіддільна від дослідження. Творча діяльність переходить у дослідницьку кожен раз, коли педагог, вирішуючи узагальнити свій досвід, упровадити кращий досвід своїх колег або нові інноваційно-технологічні ідеї, свідомо використовує такі методи дослідження, котрі дають можливість отримати об'єктивні дані про результати творчої роботи, яку він проводив.

Спортивний педагог, якого сьогодні потребує школа, повинен передусім володіти належним багажем сформованих умінь проводити дослідження та розв'язувати практичні й дослідницькі творчі завдання.

П. Горкуненко вважає, що підготовка сучасного фахівця неможлива без залучення їх до науково-дослідницької роботи, оволодіння навичками наукової та практичної діяльності, без їх уміння самостійно розв'язувати поставлені наукові завдання [1]. У зв'язку з цим особливого значення набуває проблема формування в майбутніх спортивних педагогів ще на студентській лаві стійкого наукового інтересу до знань, озброєння їх уміннями, необхідними для здійснення науково-дослідницької діяльності.

У процесі дослідження автором виявлено недостатній рівень сформованості когнітивного компонента готовності майбутніх спортивних педагогів і вчителів фізичної культури до науково-дослідницької діяльності [5].

Завдання дослідження – з'ясувати рівень сформованості мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності в студентів – майбутніх спортивних педагогів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Дослідження сформованості мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх спортивних педагогів проводилося на базі інституту фізичної культури та здоров'я ВНУ імені Лесі Українки. У констатувальному експерименті задіяно 95 студентів – випускників денної та заочної форм навчання. Для виявлення ступеня готовності студентів до їхнього активного включення в процес формування професійної діяльності передбачалося проведення діагностуючого зрізу рівня сформованості мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності.

Відомо, що без мотиву не буває діяльності. Немотивована діяльність, згідно з відомим вітчизняним психологом О. М. Леонтьєвим, – це діяльність із суб'єктивно й об'єктивно прихованим мотивом [6].

Специфічною особливістю, яка реалізується в дослідницькій діяльності, є потреба в нових наукових знаннях. Але в професійній діяльності педагога набуття нових знань не є самоціллю. Вони потрібні як засіб досягнення бажаних результатів та вдосконалення педагогічної діяльності. Тому мотивом включення в дослідницьку діяльність може бути потреба в досягненні успіху, самореалізації й професійному саморозвитку.

Готовність до науково-дослідницької діяльності – це комплекс якостей педагога, необхідних йому, щоб виконати функції суб'єкта цієї діяльності. Учені-дослідники виділяють чотири групи таких якостей: когнітивний, мотиваційний, орієнтований, технологічний. У своїй роботі зупинимось на мотиваційному компоненті готовності спортивного педагога до науково-дослідницької діяльності.

Мотиваційний компонент готовності – це смисл який дослідницька діяльність має не загалом, а для конкретного спортивного педагога. Якщо він не має смислу цінності, то це означає його неготовність до цієї діяльності з точки зору ціннісної орієнтації.

Ученими-психологами доведено, що без усвідомлення участі в науково-дослідницькій діяльності як цінності для себе особисто не може бути й високої готовності до цієї діяльності. Високому її рівню відповідає зріла мотиваційна структура, у якій провідну роль відіграють цінності самореалізації та саморозвитку.

Критерії мотиваційної готовності до науково-дослідницької діяльності студентів – майбутніх спортивних педагогів – визначалися за такими компонентами:

- 1) пізнавальний інтерес до опанування методами дослідницької діяльності;
- 2) активна участь у дослідницькій діяльності за весь період навчання студента у вищому навчальному закладі;
- 3) самостійність у виборі певної науково-дослідницької теми, що передбачає визначення теми й завдань під час написання курсових, дипломних та магістерських робіт;
- 4) прагнення брати участь у конкурсах студентських дослідницьких робіт, виступати на науково-практичних конференціях, студентських наукових семінарах;
- 5) наполегливість у подоланні труднощів у процесі розв'язання дослідницьких завдань;
- 6) активність у саморозвитку, прагнення пізнати, засвоїти більше, ніж пропонують навчальні програми;
- 7) бажання самостійно ставити й вирішувати дослідницькі творчі завдання.

На основі виділених показників ми визначили три рівні мотиваційної готовності студентів – майбутніх спортивних педагогів – до науково-дослідницької діяльності умовно назвавши їх високим, середнім, низьким.

На *високому* рівні мотиваційної готовності до науково-дослідницької діяльності, студент з інтересом ставиться до професії загалом і до науково-дослідницької діяльності зокрема, уважаючи це важливим для свого майбутнього; самостійно ставить та розв'язує дослідницькі творчі завдання; виступає з доповідями на науково-практичних конференціях, студентських наукових семінарах; проявляє активність у саморозвитку, прагне отримати найбільше, що пропонують навчальні програми.

На *середньому* рівні мотиваційної готовності до науково-дослідницької діяльності студент зацікавлено й відповідально ставиться до засвоєння методів дослідження, уважає, що це може знадобитися в майбутньому; не регулярно, але бере участь у розробці та реалізації дослідницьких науково-дослідних тем індивідуально або в складі студентів у творчих гуртках кафедри; може передбачати інформаційний пошук і аналіз літературних джерел за темою дослідження; самостійно визначати дослідницькі творчі завдання, але не виявляє належної наполегливості в разі виникнення перешкод, може брати участь у конкурсах дослідницьких робіт, наукових конференціях, на студентських наукових семінарах, але не дуже до цього прагне; виявляє зацікавленість у саморозвитку, але його активність у цьому невисока.

На *низькому* рівні мотиваційної готовності до дослідницької діяльності студент відповідально ставиться до засвоєння методів цієї діяльності, але не впевнений, що це важливо для його майбутньої професійної діяльності; виявляє певний інтерес до нескладних дослідницьких завдань, але в нього відсутня творча активність і наполегливість під час їх виконання; інколи може брати участь у конкурсах наукових робіт, не прагне виступати на студентських наукових семінарах; активність у професійному розвитку саморозвитку невисока.

У процесі дослідження з'ясовано, що майбутні спортивні педагоги зазнають суттєвих утруднень у плануванні та здійсненні різних видів науково-дослідницької діяльності.

За результатами емпіричного дослідження мотиваційної готовності студентів до науково-дослідницької діяльності проведено узагальнений аналіз розвитку мотиваційного компонента цієї діяльності й обчислено відсотковий розподіл студентів за рівнями його сформованості.

Результати констатувального експерименту, спрямованого на визначення рівня сформованості мотиваційної готовності до науково-дослідницької діяльності в студентів, наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Рівні мотиваційної готовності до науково-дослідницької діяльності майбутніх спортивних педагогів

Рівень мотиваційної готовності до дослідницької діяльності	Студенти-випускники				М, %
	денної форми навчання, n=54		заочної форми навчання, n=41		
	n	%	n	%	
Високий	11	20,3	5	12,1	16,2
Середній	25	46,2	13	31,7	38,9
Низький	18	33,3	23	56,0	44,6

Як видно з таблиці, до високого рівня мотиваційної готовності до науково-дослідницької діяльності ввійшло 16 студентів денної та заочної форм навчання (16,2 %), середнього – 38 студентів (38,9 %), низького – 41 студент (44,6 %). На нашу думку, це свідчить про необхідність цілеспрямованого формування в майбутніх спортивних педагогів мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

Для студентів-випускників із високим рівнем сформованості мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності характерні переважання мотивів особистої спрямованості на здійснення науково-дослідницької діяльності, уміння планувати та здійснювати різні її види, потреба постійного самовдосконалення, домінування повної самостійності й ініціативності в управлінні власною дослідницькою діяльністю.

Середній рівень сформованості мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності мають студенти-випускники, у яких дослідницькі вміння сформовані посередньо. Спостерігається їх поверховий рівень знань про технологію науково-дослідницької діяльності.

Низьким рівнем сформованості мотиваційної готовності до науково-дослідницької діяльності характеризуються студенти-випускники, у яких дослідницькі вміння недостатньо сформовані. Вони мають наявний низький рівень знань про сутність такої роботи та методику її організації. Відсутня особиста спрямованість студента на здійснення пошуково-дослідницької діяльності. Крім того, у них немає стійкого наукового інтересу до знань, вони недостатньо володіють уміннями й навичками щодо організації та проведення експериментальної роботи.

Висновок. Результати констатувального експерименту дають можливість зробити висновок про недостатній рівень сформованості мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності студентів – випускників інституту фізичної культури та здоров'я ВНУ ім. Лесі Українки.

Перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження не претендує на вичерпне розв'язання поставленої проблеми. Подальше дослідження проблеми потребує глибокого аналізу організації та проведення науково-дослідницької роботи студентів інституту фізичної культури та здоров'я, яка повинна органічно входити в систему фахової підготовки.

Література

1. Горкуненко П. П. Підготовка студентів педагогічного коледжу до науково-дослідницької діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук / П. П. Горкуненко. – Вінниця : [б. в.], 2007. – 20 с.
2. Горовая В. И. Подготовка учителя к исследовательской деятельности / В. И. Горовая, С. И. Тарасова. – М. : Ставрополь, 2002. – С. 27–29.
3. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения / Давыдов В. В. – М. : [б. и.], 1996. – С. 21–22.
4. Климова Т. Е. Развитие научно-исследовательской культуры учителя : автореф. дис. ... д-ра. пед. наук / Т. Е. Климова – Оренбург : [б. и.], 2001. – 31 с.
5. Кричфалушій М. Готовність майбутнього спортивного педагога до науково-дослідницької діяльності / М. Кричфалушій // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – Т. 1. – С. 192–194.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / Леонтьев А. Н. – М. : [б. и.], 1975. – 304 с.
7. Сычкова Н. В. Исследовательская подготовка студентов университета : монография / Сычкова Н. В. – Магнитогорск : [б. и.], 2002. – С. 143.

Анотації

У статті розглянуто рівні сформованості мотиваційного компонента готовності до науково-дослідницької діяльності майбутнього спортивного педагога.

Ключові слова: готовність до науково-дослідницької діяльності, діяльність, мотиваційний компонент, майбутній спортивний педагог.

Михаил Кричфалуший, Дмитрий Хасай. Мотивационный компонент готовности к научно-исследовательской деятельности будущего спортивного педагога. В статье рассматриваются уровни сформированности мотивационного компонента готовности к научно-исследовательской деятельности будущего спортивного педагога.

Ключевые слова: готовность к научно-исследовательской деятельности, деятельность, мотивационный компонент, будущий спортивный педагог.

Mykhailo Krychfalushii, Dmytro Khasai. Motivational Component of the Future Sports Teacher Preparedness for the Scientific and Research Work. The levels of motivational component formation of the future sports teacher preparedness for the scientific and research work are highlighted in the article.

Key words: preparedness for the scientific and research work, activity, motivational component, future sports teacher.